

LEGÁLIS ÉS ILLEGÁLIS DROGFOGYASZTÁSI SZOKÁSOK

SZALAY KRISZTINA

Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campus
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, Társadalomelméleti Tanszék

Absztrakt: Hazánkban is, mint bármely országban, használnak az emberek legális és illegális drogokat. E publikáció a drogfogyasztási szokásokat vizsgálja az 1960-as évektől napjainkig. A Kádár-korszakban (1957–1989), amely az ország akkori vezetőjéről, Kádár Jánosról kapta nevét, is voltak drogfüggők, ám ez tabutéma volt. Ekkor, mivel az ország határai Nyugat felé fizikai akadályt képeztek, a „szipuzás” volt a leggyakoribb drogfogyasztási szokás. A drogfogyasztók száma lassan, de biztosan növekedett az 1980-as évekig. Amikor a rendszerváltás idején megnyíltak a határok, a hazai illegális drogfogyasztás is gyorsan alkalmazkodott az európai trendhez, megjelent a drogpiacra a marihuána, a heroin, a kokain, az amfetaminszármazékok. Az 1990-es évek óta is az európai drogfogyasztási szokásokhoz idomulnak a hazai fogyasztók, így a leggyakrabban fogyasztott kábítószer a marihuána és származékai, ezzel szemben az ópiátszármazékok fogyasztása visszaszorult, viszont megjelent hazánkban sok szintetikus drog, melyek összetétele bizonytalan, egyszeri fogyasztásuk is okozhat halált. A legális drogokat illetően talán még rosszabb a helyzet. Az alkoholfogyasztás az utóbbi években stagnál, ez azonban nem releváns, mivel az európai átlagot messze túlszárnyalva az egy főre eső alkoholfogyasztás tekintetében az élmezőnyben vagyunk (WHO, World Health Organization, 2016). Ez riasztó adat, és a születéskori várható élettartammal együtt még szomorúbb képet mutat. Magyarországon az alkoholos májbetegségben elhunytak száma nagyon magas az európai átlaghoz viszonyítva (WHO, 2015). Szakemberek becslése szerint mintegy félmillió alkoholista él hazánkban, de ezt az adatot más kutatók 800.000 felettire becsülik (Boór és Nagy, 1990; Zsákai, 2001). Az alkoholizmusról ráadásul téves kép van az átlagemberekben, magáról az alkoholizmus fogalmáról is csak felszínes, nem helytálló információval rendelkeznek. A prevenció és az elérhető rehabilitáció korlátozott, így sajnos a betegek számának csökkenése nem várható az elkövetkezendő években.

Kulcsszavak: drogfogyasztás, legális, illegális

Bevezetés

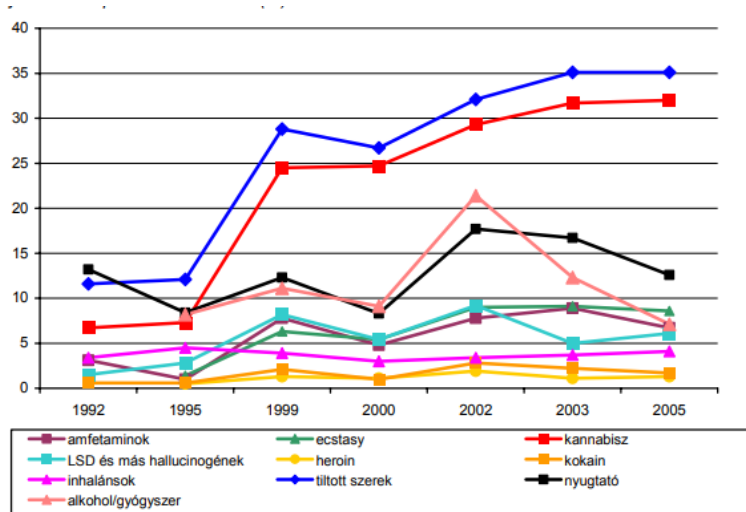
A drogfogyasztás történelme messzire nyúlik vissza az emberiség történetében, sok népcsoport használt drogot, leginkább kultikus céllal, de a legális és illegális drogok gyógyászati és teljesítményfokozó hatását is ismerték és kihasználták (Mechoulam, 2000). Manapság a klinikai és rekreációs alkalmazások jellemzőek, és az utóbbival kapcsolatban a legtöbb országban az illegális drogok használatának terjedését észlelték (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, 2015). A droghasználat terjedésével párhuzamosan bővül azoknak a társadalmi csoportoknak a köre, akik közül a droghasználók kikerülnek. A szerhasználat egyre fiatalabb korban kezdődik, mára a serdülőkorú droghasználat is jelentős mértékűvé vált (Elekes, 2016). Magyarország sem kivétel a droghasználat szempontjából. Míg az illegális drogokat tekintve a hazai tendencia igazodik az európaihoz, az alkohol fogyasztása kiugróan magas Magyarországon. Európai adatokat nézve hazánk az elsők között van mind az egy főre eső alkoholfogyasztást, mind az alkohol okozta halálozást illetően.

Hazai illegális drogfogyasztási szokások

A Btk. pontosan rendelkezik hatóanyag és tiszta mennyiség alapján, mi minősül illegális drognak (Btk. 460. § 1–4. bekezdés, 2012). A drog fogalmát sokan, sokféleképpen definiálják. Balázsfalvi (2003) szerint drognak nevezük azt az anyagot, amely a központi idegrendszerre hatva hangulati, gondolkodásbeli változásokat okoz, és hatása potenciálisan káros a szervezet testi-lelki folyamataira. Hazánkban legális drog az alkohol és a dohánytermékek, illegális drogokat tekintve az általános európai szabályozáshoz igazodunk. Különbség az országok között a marihuána legalizálásában van, ez a szer azonban Magyarországon illegális drognak minősített, használata büntetőjogi szankciókkal jár. Magyarországon az 1970-es évekből rendkívül kevés statisztikai adat van az illegális drogfogyasztásról. Ennek oka az akkori politikai rendszerben keresendő, a szocialista embereszménnyel nem fért össze a droghasználat. Az 1960-as években és az 1970-es évek elején csak szűk, szakmai körökben publikáltak illegális drogokkal való visszaélésről, az addiktológiai problémákat kutatni sem volt szabad. Ebben az időszakban szinte lehetetlen volt droghoz jutni az országban, hiszen nem szocialista országba nem lehetett utazni, a határzár szinte teljes volt. Kevés droghasználó volt, elsősorban olyan csoportból kerültek ki, akik foglalkozásuk révén hozzájuthattak gyógyszerként használt készítményekhez. A droghasználat azonban a rendkívül erős tiltás ellenére is terjedt, az 1970-es évek közepén született az első közlemény az oldószerrel történő visszaélésről (Demetrovics és Kun, 2009).

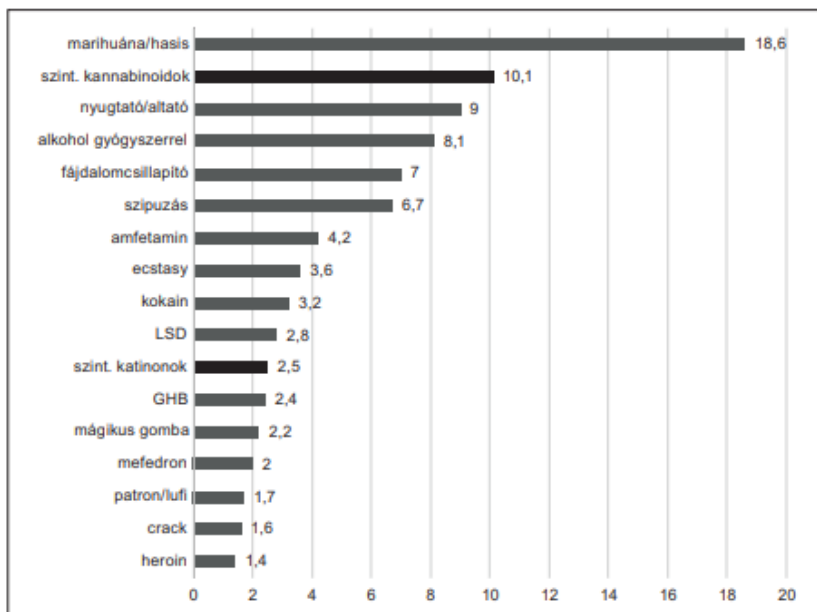
Az első „szipus” fiatal áldozat 1974-ben halt meg (Legát, 2002). 1978-ban a drogfogyasztást bűncselekménnyé nyilvánították, a témában való kutatást gyakorlatilag megtiltották, amely folyamat eltartott 1985-ig. Ekkor oldották fel a téma kutathatóságának tiltását, az MSZMP KB pedig közleményben elismerte a kábítószerprobléma létezését (Rácz, 1992). Komoly kutatások az 1990-es évek elején indultak, 1995-től pedig hazánk is bekapcsolódott az ESPAD (European School Survey Project) -programba. Ez a program a fiatalok illegális és legális drogfogyasztási szokásait vizsgálja, nemzetközi összehasonlításban is, nagy segítséget nyújtva ezzel a témát kutató és kezelő szakembereknek. Az 1990-es években a határok megnyitásával minden drog elérhetővé vált az országban. A szakemberek számára addig csak nemzetközi irodalomból ismert drogok bukkantak fel: LSD, varázsgomba és kokain. A hazai fogyasztás villámgyorsan alkalmazkodott a nemzetközi trendhez.

1. ábra A szerenkénti életprevalencia-értékek tendenciái 1992-től 2005-ig a budapesti 10. évfolyamos középiskolások körében (Elekes és Paksi, 2015)

Az 1. ábrán jól látszik, hogy az 1990-es évek elejéhez képest az évtized végéig az egyes drogok életprevalenciája többszörösére növekedett, és ugyanez a tendencia volt megfigyelhető Európában is. A fogyasztás alkalmazkodott ahhoz, hogy az országhatár már nem volt szigorúan zárt. 1995-től egyértelműen a kannabisz a leggyakrabban fogyasztott drog (Szeregy et al., 2016).

**2. ábra Szerenkénti életprevalencia-értékek (%)
a 9-10. évfolyamon tanuló diákok körében 2016-ban (Elekes, 2016)**

2016-ban a leggyakrabban fogyasztott drog a marihuána (18,6%) hazánkban, ugyanaz az érték, mint az európai átlag 16 éves diákok körében. A klasszikus drogok fogyasztása ehhez képest háttérbe szorult, a legalacsonyabb adat (1,4%) a heroinnál látható (2. ábra).

**3. ábra Szerenkénti életprevalencia-értékek (%)
16 éves diákok körében Európában 2015-ben (Horváth et al., 2016)**

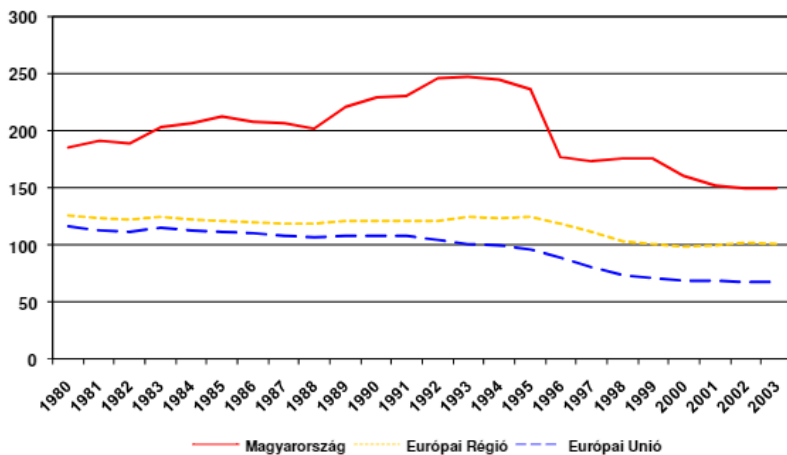
A 3. ábra mutatja, hogy Európában 2015-ben a 16 éves diákok körében a leggyakrabban fogyasztott illegális drog a marihuána (18,6%), és a hazai adatok is ehhez a trendhez igazodnak, a 16 éves magyar diákok 18,6%-a fogyasztott már életében kannabiszt (vö. 1-2. ábra).

Hazai legális drogfogyasztási szokások

Magyarország előkelő helyet foglal el az egy főre eső alkoholfogyasztás és az alkoholizáltak számát mutató európai listán, valamint a dohányzók aránya is meghaladja az európai átlagot. Az alkoholizálás társadalmi elfogadottsága magas, társadalmunk sokkal jobban tolerálja az alkoholbetegséget és a vele járó tüneteket, mint a drogfüggőséget. Az ESPAD (2015) -jelentések szerint a közoktatásban és felsőoktatásban tanuló fiatalok körében is népszerű az alkoholfogyasztás, dohányzás, melyek azonban kiemelkedően káros legális drognak minősülnek. Magyarországon a középiskolás korosztályt tekintve a 11. évfolyamosok 60,8%-a dohányzott már, illetve 39,5% rendszeres dohányos. Ugyanezen korosztály 48%-a fogyasztott alkoholt az elmúlt hónap során, és 35% volt ittas az elmúlt 30 napban. Más országokhoz hasonlóan a rohamivás is sokszor előfordul a magyar fiatalok között. A nyolcadik–tizedik évfolyamos tanulók több mint 50%-a volt már részeg legalább egyszer életében, és a két nem közötti különbség elenyésző. A szórakozás elfogadott része a teljes bódultsághoz vezető alkoholmennyiség tudatos fogyasztása. A két legális szer fogyasztása legtöbbször megelőzi az illegális szerekét, különösen a dohányzókra jellemző, hogy illegális szereket is kipróbálnak. Ugyan az alkoholtartalmú italok és dohánytermékek legális megvásárlása csak 18 év felettiek számára lehetséges, az ESPAD-jelentés szerint a megkérdezett 18 év alatti fiatalok háromnegyede szerint könnyű vagy nagyon könnyű az adott legális szerhez hozzájutni (Elekes, 2007a). A prevenció programok főleg az illegális szerekre koncentrálnak, pedig a két legális szer még mindig vezet a függőségek és egészségügyi problémák kialakításában, ráadásul korai kipróbálásuk növeli az illegális szerek fogyasztásának esélyét is. Ahhoz, hogy ebben az egész lakosságot érintő problémában javulást érijünk el, sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a legális drogokra a prevencióban, és tudatosítani kellene a társadalommal, hogy az alkoholbetegség és a dohányzás épp olyan függőség, mint az illegális drogtól való függés. Magyarországon az alkoholfogyasztás és a dohányzás társadalmi toleranciája is magas, a lakosság nagy része az illegális drogfogyasztókkal szemben kifejezetten intoleráns, de a legális drogokkal szemben megengedőbb; bármilyen fokú alkoholizálás (gyors lerészegedéshez vezető „binge drinking” is) elfogadhatóbb, mint az illegális szerek fogyasztása. Jellemzően sok az alkoholfogyasztásra való bátorítás, rengeteg pálinkafesztivál, borkóstoló kínál alkalmat. Kultúránknak is része

az alkoholfogyasztás, a magyar pálinka nemzeti öntudatunkban előkelő helyet foglal el. Az alkoholfogyasztással szemben mindaddig, amíg nem vezet súlyos problémához, anyagi, családi, munkahelyi problémákhoz, toleráns a társadalom, illetve magánügynek tekinti. Ha azonban az egyén már az előbb bemutatott problémáktól szenved, a társadalom kifejezetten intoleránsá válik a beteggel szemben. Elekes (2007a) szerint egy legális vagy illegális szer elterjedésének mértéke növeli az adott társadalom elfogadó attitűdjét az adott szerrel szemben. A legális és illegális drogok fogyasztása között éles határ van, a legális szereket sokkal kevésbé tartják veszélyesnek a fiatalok és a felnőttek is. Szintén az ESPAD-kutatás világít rá arra, hogy a fiatalok közül az alkoholfogyasztás pozitív hatásait többen tartják valószínűbbnek, mint a negatív hatásokat. Pozitív következmény az ellazulás, jól szórakozás, míg negatív következmény a másnaposság és saját egészségük veszélyeztetése (Elekes, 2007a). Az illegális drogokkal szemben ugyanakkor a társadalom nagy része mereven elutasító, Busa és mtsai. (2009) kutatása szerint a lakosság 53%-a ellenezné, hogy droghasználó éljen a szomszédságában.

4. ábra 100 ezer főre jutó alkoholspecifikus halálozás (SHA) alakulása Magyarországon és az európai régió országaiban 1980 és 2003 között (Gábor és Kiss, 2006, 42–48. o.)

Az alkoholfogyasztási statisztikákat tekintve jól látszik a rendkívül súlyos helyzet. Hazánkban a 100.000 főre jutó alkoholspecifikus halálozás átlagosan a kétszerese az európai uniós számoknak, amint ezt a 4. ábra mutatja. A hazai alkohol okozta halálozás 2003-ban 100 ezer főből 150, míg az uniós átlag kb. 65 haláleset 100.000 főre vetítve.

Összefoglalás

A magyarországi helyzet az illegális drogokat tekintve igazodik az európaihoz, vagyis nem számít hazánk az illegális drogfogyasztást tekintve kiemelt országnak. Megállapítható, hogy a legális drogokat, főként az alkoholfogyasztást tekintve sokkal rosszabb a helyzet. Akár az egy főre eső fogyasztást nézzük, akár az alkoholbetegségben elhunytak számát, vezetjük az európai statisztikát. A szakemberek szerint nincs felnőtt prevenció, és a lakosság mentálhigiénés állapota is nagyon rossz. A riasztó statisztikai adatok mellett ennek az egész társadalmat érintő súlyos problémának sokkal nagyobb figyelmet kellene szentelni.

Felhasznált irodalom

- Balázsfalvi Gusztávné (2003): Amit a drogfogyasztásról tudni kell. *Bűnmegelőzési ismeretek*. Letöltve: 2018. január 5. <http://www.bunmegelozes.eu/pdf/drogyofgyaszt.pdf>.
- Boór Károly és Nagy György (1990): Helyzetkép a szeszesital-fogyasztás alakulásáról, továbbá az alkoholizmusról és a mértéktelen alkoholfogyasztásból származó gazdasági és társadalmi károkról a 80-as évtized második felében. *Alkohológia*. 1 sz. 16–32. o.
- Busa Csilla, Füzesi Zsuzsanna, Tistyán László, és Szemelyácz János (2009): Kirekesztődés és kirekesztés. A droghasználók társadalmi megítélése és kirekesztettsége a kábítószer-fogyasztók és a társadalmi környezet szemszögéből. *Kutatási zárójelentés (KAB-KT-07-0011)*. Fact Intézet – INDIT Közalapítvány, Pécs, 4–5.
- Btk. 461. § 1–4. bekezdés (2012): <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>. Utolsó letöltés: 2020. 03. 18.
- Demetrovics Zsuzsa és Kun Bernadette (2009): Droghutatók Magyarországon. In: Felvinczi K., Nyírády A. (szerk.): *Droghopolitika számokban*. L'Harmattan, Budapest, 2009, 57–80.
- Elekes Zsuzsa (2007a): *Egy változó kor változó ifjúsága. Fialok alkohol- és egyéb droghogyasztása Magyarországon*. ESPAD 2007. Nemzeti Droghmegelőzési Intézet szakmai forrás sorozat. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 68–92.
- Elekes, Zsuzsa (szerk.) (2016): Európai iskolavizsgálat az alkohol- és egyéb droghogyasztási szokásokról – 2015, Magyarországi eredmények, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Elekes Zsuzsa, Paksi Borbála (2015). Alkohol- és egyéb droghogyasztási szokások budapesti 9-10. évfolyamos középiskolások körében. Nem publikált tanulmány. Letöltve: 2018. január 6. http://droghofokuszpont.hu/wp-content/uploads/nr_hu_2006.pdf

- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2015): The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Letöltve: 2018. január 6. <http://espad.org/report/trends-1995-2015/trends-across-25-countries>.
- Gábor Edina, Kiss Judit (2006): Az alkoholfogyasztás hazai tendenciái a 80-as évektől napjainkig. *Egészségfejlesztés*. 47. 5-6. sz. 42–48.
- Horváth Gergely Csaba, Nyírády Adrienn, Port Ágnes, Tarján Anna és Varga Orsolya (2016): 2016-os éves jelentés (2015-ös adatok) az EMCDDA számára készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont, „Magyarország” REITOX. Letöltve: 2016. január 6. http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/HU_National_Report_2016_HU.pdf
- Legát Tibor (2002): Szipuzás Magyarországon: Oldás és köpés. *Magyar Narancs*. 15. sz. (04. 11.) Letöltve: 2018. január 6. https://magyarnarancs.hu/lokal/szipuzas_magyarorszagon_oldas_es_kopes-58610#.
- Mechoulam R. (2000): A cannabis tale. *Science Spectra*, 21. sz, 45–51.
- Nemzeti Kábítószer Adatgyűjtő és Kapcsolattartó Központ (2016): Mennyire elterjedt a drogfogyasztás a fiatalok körében? Letöltve: 2018. január 6. <http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/populacios-vizsgalatok/populacios-vizsgalatok-tenyek-es-szamok/>.
- Rácz József (1992): Drug use by the members of youth subcultures in Hungary. *The International Journal of the Addictions*, 3. sz. 289–300.
- World Health Organization. European Health Information Gateway. Letöltve: 2018. január 6. <https://gateway.euro.who.int/en/hfa-explorer/#FVqc7L7AaY>.
- Zsákai Szilvia (2001): Az alkoholizmus és az alkoholpolitika helyzete az ezredfordulón Magyarországon. *Szenvedélybetegségek*. 2. sz. 120–133.